Do Biblioteki Jagiellonskiej

פרייז 25 גראָשען אינפטער יאָהרגאַנג ...4 (224) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem"

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פרײַטאָג ט"ו אלול תרפ"ח. ◆◆ פאַרן אינהאַלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך ◆◆ 31-go sierpnia 1928 r.

אדרעס

אין „ראַדאָמער-קעלצער לעבען"

צו די פערלאָבונג פון אונזער פריינד

שמחה בונם קערשבערג

— מיט פרל' —

מלכה מעבעראָווסקא

ווינשען מיר, אז גליק און צופרידענהייט

זאָלען זיין זייערע בעגלייטער

אין זייער נייעם לעבענס - וועג.

געברידער

ראַדאָם. **טורעק.**

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען ברודער

און שוואָגער **שמחה בונם**

מיט פר"ל **מלכה'לע מעבעראָווסקא**

ווינשען מיר עוויגעס גליק און צופרידענהייט

פאַמיליע קערשבערג.

מלכה'לע מעבעראָווסקא ראַדאָם

שמחה בונם קערשבערג ראַדאָם

פ ע ר ל א ב ט

אלול 1928

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער און

שוועסטער **מלכה'לע מעבעראָווסקא**

מיט ה' **בונם קערשבערג**

ווינשען מיר עוויגעס צופרידענהייט

און א גליקליכע צוקונפט.

עלטערן, ברידער, שוועסטער **מעבעראָווסקי.**

בברכת מז"ט חמה אני מברך את מר

שמחה בונם קערשבערג

לארושת את העלמה מרת **מלכה מחרבסקי**

בארצנו הקדושה ימצאו עתידותיהם.

שמעלקי ווילדענבערג ורעיתו.

מיינע בעסטע גליקווינשען דריק איך אויס דעם ה'

שמחה בונם קערשבערג

צו זיין פערלאָבונג מיט פרל'

מלכה מעבעראָווסקי.

יוסף גאָלדפאַרב.

צו דער פערלאָבונג פון מיין פעטער

בונם קערשבערג מיט פרל' **מלכה'לע מעבעראָווסקי**

ווינש איך א הערצליכען מזל - טוב. זאָל ער

זוכה זיין צו בויען זיין הויז אין ארבייטענדען א"י

שמחה בונם קערשבערג.

טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי" טעאַטער

גאַסטשפּילען פון „וואַרשאַווער יודישע ארטיסטען-ווינקעל"

אונטער דער רעזשי פונ'ם ארטיסט **משה ליפּמאַן.**

פרייטאַג דעם **31** און **שבת** דעם **1-טען**

ווערט געשפּילט

צום ערשטען מאָל אין ראַדאָם

דאָס מייסטער-ווערק

הירש לעקערט

— פון —

לייוויק

דראַמאַטישע פּאָעמע אין 7 בילדער.

לייטער פון דער טרופּע **א. סאַנדלער** — טעכנישער לייטער **ב. עפּשטיין** — געשעפטס-פיהרער **מ. וויכער.**

בילעטען פריהער צו בעקומען ביים ה' צימערמאַן. בעמערקונג: די פּיעסע ווערט געשפּילט אָהן סופליאָר. אנפאַנג 9 אַוונט

פייערליכער ערעפנונג פון קינא

„NOWE CZARY" „נייער טשאַרי"

ראַדאָם, לובלסקא 47.

מאָרגען שבת דעם 1 ווזשעשיע, 4 נ. מ.

ווערט דער נײַ-רעמאָנטירטער קינא

„נייער טשאַרי"—געעפענט

און ס'וועט דעמאָנסטרירט ווערען א ערשטקלאַסיג בילד.

דער קינאָ-זאַל איז פראַכטפול און מיט אַלע קאָמפאָרטען אײַנגעאָרדענט.

פערגרעסערטער אָרקעסטער.

די בעזוכער וועלען קומענדיג אין קינאָ בעוואונדערען די הערליכע עסטעטישע אײַנריכטונג

און די רעסטאַווראַציע אויף אַלע געביטען, לויט דעם מוסטער פון די גרויסע אײראָפּעאישע קינאָס.

צום נייעם שול-יאָהר אין ראַדאָם.

צווישן די אַלע אָנגעווערטאָגטע פראַגען פון'ם היגען געזעלשאַפטליכען לעבען איז באַשטימט די אָנגעוועהטאָגסטע ביי אונז אין שטאָדט די פראַגע פון יודישער ערציהונג.

נאָך מעהר טרויריגער איז דער פאַקט, וואָס דער היגער איינפאַכער יוד, וואָס איז טאָג-טעגליך פערנומען מיט דער שווערער דאגת-הפרנסה, אָט דער יוד, וואָס בילדעט דעם רוב פון דער היגער יודישער באַפעלקערונג, ביי איהם אין געדאַנק פערנעמט גאָר נישט די פראַגע קיין גרויס אָרט, ווייל ער געפינט זיך דאָך שטענדיג אין א שווערער מאַטעריעלער לאַגע און איז דערפאַר נישט מסוגל זיך צו פערטראַכטען איבער עפּעס העכערע ענינים.

דער איצטיגער צושטאַנד טאָר אָבער אין קיין פאַל לענגער נישט דויערן, ווייל דער וואָס האָט די מעגליכקייט צו באַזאָרגען די יודישע יוגענד אין שול-עלטער און מיט איהר זיך בעסער צו באַקענען, זעהט און פיהלט ווי אויף דעם יודישען כלל ווערט מקוים דער פסוק: „בניך ובנותיך נתונים לעם אחר", דיינע זיהן און טעכטער ווערען אָוועקגעריסען צו א פרעמד פאָלק און די עלטערן קוקען דאָס צו און טיילווייז האָבען זיי הנאה, ווייל זיי ווייסען נישט ווי ווייט די טראַגעדיע דערגרייכט...

איצט, ווען עס טיילען אונז אָפּ בלויז געציילטע טעג פון דעם נייעם שול-יאָהר דאַרף די פראַגע באַלויכטען ווערען. בכדי אויך דער איינפאַכער יוד, דער פשוט'ער יודישער המון, זאָל וועגען דעם האָבען א גרונדליכען באַגריף און דאָס איז טאַקע די אויפגאַבע אין אונזער איצטיגען אַרטיקעל.

ביי אונז אין שטאָדט עקזיסטירן צוויי מינים יודישע ערציהונגס-אַנשטאַלטן, און וועלכע עס באַקומען זייער בילדונג און ס'ווערען דערצויגען בלויז א געוויסער פּראָצענט פון דער היגער יודישער יוגענד אין שול-יאָהר.

עס עקזיסטירן, זעלבסט פערשטענדליך ווי אַלע יודישע קהלות, אויך ביי אונז אין שטאָדט א תלמוד-תורה, אין וועלכער ס'לערנען עטליכע הונדערט יונגלעך פון די אָרימסטע שיכטען פון דער היגער יודישער באַפעלקערונג.

דער ערציהונגס-אַנשטאַלט איז אַריין רעליגיעזער אַזוי, אַז די קינדער באַקומען דאָרט נישט קיין שום פאָרבערייטונג צום שפּעטערדיגען לעבענס-קאַמף. צו דעם מין געהערען אויך די עלטערע פריוואַטע חדרים.

דער צווייטער מין איז די יודישע גימנאַזיע, וועלכע עקזיסטירט שוין 10 יאָהר און האָט שוין אין משך פון דער צייט געהאַט פערשידענע קריזיסען און דורכגעמאַכט א שווערען מלחמת-הקיום

ביי אונז עקזיסטירט אָבער נאָך א מין שולען, וועלכע האָבען א זיכערע עקזיסטענץ ווייל זיי ווערען אויסגעהאַלטען דורך דער רעגירונג און אין זיי לערנען נישט קיין הונדערטער, נאָר טויזענטער יודישער קינדער — דאָס זענען די „פּאָוושעכנע" שולען מיט דער פּוילישער אונטערריכטס-שפּראַך, אין וועלכע עס באַקומען זייער דערציהונג קינדער (אמעהרסטען מיידלעך) פון די פערשידענע שיכטען פון דער היגער יודישער באַפעלקערונג און אָט איבער דער ערציהונג אין דעם לעצטען מין שולען איז כדאי זיך אָפּצושטעלען און דאָס גענוי צו באַטראַכטען.

מיט יאָהרען צוריק האָט דער יודישער מיטעלשטאַנד געהאַט א שוואַכקייט צו א מאָדערנער שולע, האָט זיך צו איהר באַציהגען מיט א געוויסען פּיעטעט און יראת-הכבוד, ווייל דעמאָלס האָט מען נאָך ביי אונז אַזוי ווייט נישט געפיהלט דעם איבערפלוס אין אינטעליגענטע פּראָפעסיעס. דער יודישער אינטעליגענטער, אָדער האַלב-אינטעליגענטער יונגערמאַן, וועלכער האָט געענדיגט א מיטעל-שול האָט נאָך דעמאָלס, זייענדיג אַן אַרבייטזאַמער, געקענט באַקומען א בכבוד'יגע באַשעפטיגונג און דערפאַר איז דער — בטבע פּראַקטישער יוד, וואָס וויל נישט וויסען פון קיין לערנען „לשמה", געוועזען פון דער שול-שאַרק צופרידען און די שול איז אין זיינע אויגען געוואַקסען. ער איז גרייט געוועזען צו לאָזען זיין קאָסטען, נישט געקאַרגט אויף קיין שכר לימוד, ווייל ער האָט גערעכענט, אַז ס'לוינט, ס'וועט דערפון זיין א תכלית...

היינט אַנערקענט נישט דער יוד דעם פּראַקטישען נוצען פון דער שול, ווייל ער זעהט, אַז א יונגעל וואָס ענדיגט שוין א גימנאַזיע, בזז נדרים א מיידעל האָבען ערשט רעכט נישט וואָס צו טוהן. „אין שול—אַנערקענט דער פּראַקטישער יוד—האָט מען זיי נאָר אויסגעלערענט רעדען פּויליש און זיין פּראַנטען, אָבער פערדינען א גראָשען צו דעם טויגען זיי נישט".

און דערפאַר איז דער ענין פון „זיין געלערענט" ביי איהם אין די אויגען שטאַרק געפאַלען און ער אַנערקענט די שול אַלס אַן „עסק-ביש" אויף וועלכען „ס'איז נישט כדאי צו לייגען א גראָשען" און מהאי טעמא שיקט ער זיי אין דער „פּאָוושעכנער" שול, וואו ס'קאָסט כאָטש קיין געלד נישט...

לערנען טאַקע אין די „פּאָוושעכנע" שולען הונדערטער און טויזענטער יודישע קינדער, וועלכע ווערען דאָרט ענטנאַציאָנאַליזירט, פערפרעמדט און גענצליך אָפּגעריסען פון יודישקייט. אַזוי, אַז דער וואָס קומט אין א נעהנטערען קאָנטאַקט מיט דעם מין יוגענד מוז נאָך אָפט בייסען די ליפּען און קריצען מיט די ציין פאַר פערדרוס, צוזעהענדיג ווי שילער און שילערינס פופצען און זעכצען יעהריגע זענען גאַנצע „ווייסערס" אין דער פרעמדער ליטעראַטור און דאָך קענען זיי אפילו נישט דעם יודישען „אלף-בית", ווייסען גאָרנישט פון קיין יודישער געשיכטע, ליטעראַטור א. ד. ג.

וואָלט אָבער אין ראַדאָם געווען א יודישע פאָלק'ס-שולע, וואָס זאָל לויט'ן פּראָגראַם זיין צוגעפּאַסט צו די וועלטליכע און מאָדערנע באַגריפען פון די היינטיגע עלטערן און צוגלייך פאַר זיי צוגענגליך און ענטשפּרעכענד צו זייערע מאַטעריעלע כחות, ווען אין ראַדאָם וואָלט היינט עקזיסטירט אַזאַ יודישע פאָלק'ס-שולע, וואָלטען פיל הונדערטער יודישע עלטערן באַפרייט געוואָרען איצט צום נייעם שול-יאָהר פון דער פּיינליכער דאגה, אין וועלכע שולע זיי זאָלען זייערע קינדער אָפּגעבען.

אונזערע שטאָדט-„פערזאָרגער", וועלכע קרעכצען אויף „נאַציאָנאַליזם", האָבען די סובסידיע פאַר א יודישע פאָלק'ס-שולע באַגראָבען אויף אַזאַ אופן, אַז ביי זייער ממשלה זאָל זי מעהר קיין תחית המתים נישט אויפשטעהן.

די דאָזיגע פערמאַסקירטע הערן, וואָס באַשיצען זיך אונטער'ן שלייער פון נאַציאָנאַלער אויפלעבונג, העלפען צו בידים, אַז די אַסימילאַציע זאָל אויפפרעסען אונזער שול-יוגענד, און מאַכט פון זיי פערטיגע קריפּלען, וועמען ס'איז פרעמד זייער פאָלק און זייער קולטור. זיי ווייסען נישט פון זיין עבר, און ווילען אויך נישט וויסען פון זיינע טרוימען אויף להבא. זיי זענען דאָס די מענשען פון „נישט-אַהין און נישט-אַהער", וועלכע אונזער'ס א קלאַסיגער האָט באַצייכענט, אַז „צווישען גוים איז ער א יוד און צווישען יודען איז ער א פרעמדער"

די פראַגע פון א יודישע פאָלקס-שולע אין ראַדאָם שווימט יעצט צום נייעם שול-יאָהר אַרויס אין איהר גאַנצער ברייטקייט, און איהר גאַנצער אָנגעוועהטאָגטיגקייט. אין אונזער שטאָדט געפינען זיך הונדערטער יודישע טאַטעס, וואָס פרעגען זיך יעצט: ווי גיט מען אונזערע קינדער? אין וועלכע שולען זאָלען מיר זיי שיקען?

דער מוסר השכל ברויך אַלזאָ זיין: נישט פערלאָזען זיך מעהר אויף די פערברעכערישע „פערזאָרגער", וואָס האָבען פערראַטען די יודישע פאָלקס-שול נאָר פון אַלע פאָלקסטימליכע און יודיש-וועלטליכע שיכטען פון שטאָדט זאָל קומען די איניציאַטיווע, און פון זיי זאָל געשאַפען ווערען א קאָמיטעט וואָס זאָל רעאַליזירען דעם פּלאַן פון א יודישע פאָלק'ס-שולע.

אַזאַ יודישע פאָלק'ס שולע ביי אונז אין ראַדאָם האָט בלי ספק די גרעסטע שאַנסען צו באַקומען א סובסידיע פון מאַגיסטראַט און האָפענטליך, און ענדליך אויך א סובסידיע פון אונזער נייער מאָדערנער און וועלטליכע יודישע קהלה, וועלכע וועט קירצליך געוועהלט ווערען.

פ. ל.

דער עססיג „זדראָוויע" פון די פאַבריק נ. פּרזעדנאָוועק
ראַדאָם, וואַרשאַווער 8
איז אַנערקענט דורך דעם וואַרשאַווער געזונדהייטס-אַמט און כעמישע לאַבאָראַטאָריום אַלס דער געשמאַקהאַפטסטער, נאַרהאַפטיגסטער און דער געזונדסטער, ווייל ער איז אויסגעאַרבייט פון שפּירט אָהן וועלכע עס איז געפעהרליכע סובסטאַנצען.
עמפּפעהלט איהם צו פערשידענע מאַרינאַטען: הערינג, סאַלאַט, אוגערקעס, פלאָמען, עפּפעל, בירנען, קאַרנישאָנען און צו קאָנסערוואַציע
פערלאַנגט מיט מיין פאַבריקס-מאַרקע
Ocet „ZDROWIE"
אין אַלע געשעפטען.
די פירמע איז באַשאָנקען געוואָרען מיט דעם גרעסטען גאָלדענעם מעדאַל אויף דער פּאַריזער וויסטאַווע פון יאָהר 1927.

ס'געלע נפש

פארמעט • געל ס'פיצין הינדע־גראה די אויגען. איהר טרעפט עס אומעטום: אין יעדען לאנד, אין יעדער שטאדט; ס'איז אינטערנאציאנאל — ס'געלע נפש; אין אלע אמטען, אין אלע ביוראס – װאו א אינטריגע, וואו א רכילות, וואו א שמד־שטיק, וואו א העצע, א בלבול, א לשון־הרע — דארט שטעקט עס - ס'געלע נפש — דארט איז עס די הויפט־ספרונזינע.

האט איהר עס פאר אייך — מיינט איהר: גאנץ די נשמה שולדיג, גוט און פרום איז עס. אויף די הינטערשטע פיסלעך שטעהט עס.

דערקענט איהר זיך דערויף בעצייטענס, דערקוועטשט איהר עס מיט די פיס — האט איהר מנוחה. טהוט איהר עס ניט — וועט עס זיך ווי א ראק, ווי א שרץ, אין אייער גוף איינבייסען, און אייך נאגען און אייך זויגען, און אייך טרעטען, ווייל: טרעטען מוז עס ס'געלע נפש. טרעטען — אדער ווערען געטרעטען, קיין צווישענשטאנד קאן עס ניט. —

ס'געלע נפש איז נישט קלוג — נאר חיטרע, נישט פערשטענדליך — נאר אריבערוואַרפעריש, הינטערקומעריש, ראפינירט, ראפינירט, ראפינירט.

* * *

פארמאגט דאך ראדאם פון פויגעל־מילך — האט עס אויך זיין געל נפש. איהר זעהט עס אודאי, ס'געלע נפש, איהר זעהט עס, איהר בעמערקט עס ניט.

די „הענטלעך" אויסגעצויגען, די „פיסלעך" פונאנדערגעשפרייט, שארט עס זיך: אהין און אהער, אהער און אהין. ס'גייט ניט, ס'שארט זיך.

איהר זעהט ניט, ווען ס'בעוויזט זיך, איהר זעהט ניט ווען ס'ווערט נעלם; ס'וואקסט ארויס, ווי פון דער ערד וואקסט עס ארויס.

לאזט איהר ארויס די פארע פון מויל — שא, שטיל, ס'געלע נפש — הינטער אייך:

אויפגעשטעלט די אויערן, אויפגעכאפט דעם אטעם, אויפגעהאפט דעם שארך, פערגרעסערט, פערדרעהט, פערקריפעלט — און אבגעטראגען:

זייט זיכער: פרישע שונאים, פרישע סקאנדאלען, ווייל סקאנדאל, ווייל מחלוקה, ווייל אינטריגע פאר'ן געלען נפש — ווי לופט פאר'ן מענש, ווי וואסער פאר'ן פיש.

געלינגט עס דעם געלען נפש: א מחלוקה'לע אויסצופיהרען, א סקאנדאל ארויסצורופען — שטעלט עס זיך אוועק פון דערווייטענס שטשירעט ארויס די געלע ציין און לאכט און לאכט.

ס'איז עס געלונגען – ס'געלע נפש.

* * *

וועבט זיך די אינטריגע — זעהט איהר עס ניט: ס'ליגט בעהאלטען — אין מויז־לאך ליגט עס.

ס'גריזשעט, ס'בייסט, ס'העצט, ס'אינטריגירט.

שטילערהייד. אונטער די ערד.

פארטיג די ארבייט: צעהיצט די געמיטער, אויפגעבראכט, אויפגערייצט, צופלאקערט א סקאנדאל. א שנאה, א מחלוקה — קריכט עס ארויס פון מויז־לאך, שטשירעט ארויס די געלע ציין און לאכט און לאכט.

ס'איז עס געלונגען—ס'געלע נפש.

שפיילען ארום א פאר גדולים א פאר גדולים און ניצע־גדולים; אייגענע־שיין אין ווידער־שיין, זונען און לבנות;

דאך: פון אלע געשעצט, פון אלע געלעקט, אין קטורת איינגעהילט; יא פערדינט, ניט פערדיענט — אבער א פאקט. אבער אנ'אמת;

אויך א סחורה פאר'ן געלען נפש, אויסגעפיהרט א העצע, אויסגעפיהרט א רכילות. א שמד־שטיק - אריין אין מויז־לאך, א רוק ארויס א גדול:

נצחון — פעסט, טרומף — זיכער.

ווייל א קליינינקייט: א פאנצער—א גדול! א גדול—א פאנצער!

ווערט א סקאנדאל, צעהיצט זיך א שנאה, א מורא'דיגע, א פייערדיגע ווייל:

זיך לאזען! פון א געל נפש!

ס'נפש אין מויז־לאך, — אויפ'ן פלאץ געבליבע: דער גדול מיט'ן קרבן, דער גדול מיטן פראוואצירטן די פייל געצילט אין געלען נפש — איבערגעשיעסט אין גדול.

אלע פערגאסט, אלע פערוואונדערט: יאהרען שטיל, יאהרען ערנטליך, יא ־ רען בכבוד, ניט געזעהען! ניט געהערט!

בעפאלען א גדול! טשעפען א נבזה!

וואו די הרהר! וואו די סבה?

ניט געוואונדערט! ניט געזוכט!

קוקט אייך אום, אט־א־דא:

ווי ס'ליגט אין מויז־לאך ס'געלע נפש ווי ס'שטשירעט ארויס די געלע ציין, ווי ס'לאכט, ווי ס'לאכט,

ס'איז עס געלונגען — ס'געלע נפש.

* * *

געהט ארויס א בלאט אין שטאדט: פיהרט זיך א וכוח, אמאל א שטארקער, אמאל א שוואכער —

אבער שטיל, אבער ערענטליך, אבער בעשיידען, אבער בכבוד; רוקט זיך אונטער ס'געלע נפש: אלטע נקמה, אלטע שנאה:

העצט, רייצט, פראוואצירט.

שטילערהייד, אונטער דר'ערד.

ברעכט אויס א סקאנדאל, א שנאה, א פייערדיגע, א מורא'דיגע.

שטעלט זיך אוועק ס'געלע נפש. שטשירעט ארויס די געלע ציין און לאכט און לאכט.

ס'איז עס געלונגען — ס'געלע נפש.

* * *

מאכט זיך א מעשה מיט אפערטע, פיהרט זיך א פאלעמיק. א העפליכע א ערענטליכע, א בעשיידענע. א שטילע.

רוקט זיך אונטער ס'געלע נפש — גרילצט דער סופלאר פון אונטער דר'ערד:

לאז דיך נישט! לאז דיך נישט!

גיב איהם! גיב איהם!

אוקראדל! אוקראדל!

הינטער די קוליסען פונ'ם אמאליגען מאגנאטען לעבען אין ראדאם.

46. פון מלך אביון.

אין וויענער ארעסט־הויז.

א גאנצען וועג ביז וויען זענען ביי־דער ראדאמער יודישע סוחרים געפאה־רען צוזאמען אין איין וואגאן, אין איין קופע. און א מערקווירדיגע זאך — חאטש ביידע זענען זיי געפאהרען צוליב איין און דעם זעלבען צוועק — ארויסצורא־טעווען זייערע ווייבער פון ארעסט — דאך האבען זיי זיצענדיג אין איין קו־פע, נישט געוויסט איינער פון צוויי־טען. זיי האבען אפילו נישט צווישען זיך אויסגערעדט די גאנצע צייט א ווארט.

וואס אנ'אמת, האבען זיי זיך וועניג געקאנט חאטש זיי זענען ביידע געווען פון איין שטאדט און איינער האט גע־וויסט ווי דער צווייטער הייסט און מיט וואס פאר א געשעפטען ער פערנעמט זיך — נישט קוקענדיג דערויף האבען זיי זיך געהאלטען גענצליך פון דער ווייטענס. עפיס אין די דאזיגע רייזע געווען דאס מאהל אינגאנצען א אויס־נאהם אין פערגלייך מיט אנדערע באהן־רייזעס. ווי דער שטייגער און ווי ס'פיהרט זיך געווערהנליך אויף נסיעות הינטערוועגס, שליסען מענשען, מעגען זיי זיין צווישען זיך ווילד־פרעמדע — בעקאנטשאפטען. מען פערברענגט גע־מיטליך און מ'פערשאפט זיך א היימי־שע געזעלשאפט און פון דאזיגען הינ־טערוועגנס־צוזאמענלעבען ווערבען זיך אפט צעניף די בעסטע פריינדשאפטס־בעציהונגען און די ווייטעסטע מענשען ווערען אויף שטענדיג פערבונדען אלס די בעסטע גוטע פריינד, אפילו אויף שפעטערע צייטען, ווען מען צעשיידט זיך אויף דער רייזע און מ'ווערט אויס באהן־פאסאזשירען.

ביי די צוויי ראדאמער סוחרים: דעם ה' ב. און ה' ר. האט די דאזיגע רייזע־מאדיפיציע נישט געהאט קיין ארט. דא איז גראד געווען א פערקעהרטע ער־שיינונג. די ביידע בירגער פון איין שטאדט האבען זיך געהאלטען אויף זייער גאנצער רייזע אבגעשלאסען און אבגעזונדערט איינער פון צווייטען. זיי האבען אויסגעמיטען יעדער מעגליכקייט פון בעקאנט צו ווערען. עפעס האט זיך יעדער געשראקען איינער פאר'ן צוויי־טען. יעדער האט געטראגען אין זיך א סוד און זיך בעמיהט דעם סוד צו האלטען איינגעפעקעסט אונטער א שלאס אז קיינער זאל עס נישט בעמערקען. פריהער פאר אלעם האט יעדער פון זיי אנגעהאנגען דעם שלאס אויף די ליפען פון מויל און מ'האט זיך אליין געוואו־רענט, אז קודם כל זאל בעז איינער מיט'ן צווייטען נישט אויסטוישען זיך מיט א ווארט, כדי איינער זאל זיך חלילה נישט דערוויסען פון צווייטען דעם צוועק פון זיין רייזע.

סאקע דערפאר, וואס ביידע זענען געווען פון איין שטאדט און מ'האט זיך געקענט פון זעהען און הערען, סאקע צוליב דעם האט יעדער געצאפלט, אז דער צווייטער זאל זיך אמאהל נישט דערוויסען פון זיין קאמפראמיטאציע און פון זיין ווייב'ס ארעסט. ביידע מע־נער האבען זיך בעצייגען איינער צום צווייטען מיט'ן גרעסטען פערדאכט און יעדען האט זיך אויסגעדאכט ווי דער צווייטער שפיאנירט איהם נאך, גלייך ווי ער וואלט עפעס געוויכט. האט מען כסדר געשוויגען און מורא געהאט זיך רעכט אנצוקוקען.

אפילו ווען מ'האט זיך געפונען א סטאציע פאר וויען, חאו די צייטונג־יונגלעך האבען זיי פערקויפט צייטונגען

בעבליעט ער נאך אחשורש־ספש:
„אוק—ראדל״! „אוק—ראדל״!
פליהען טאקי פעטש, קייקעלט זיך
איינער אַראָפּ פון די שטיגען, האלט
זיך דער צווייטער צו דעם בויך;
א חרפה, א בושה, אַ סקאנדאַל!

און פונדערווייטענס שטייט ס׳געלע
נפש, שטשירעט ארויס די געלע ציין
און לאַכט און לאַכט.
ס׳איז עס געלונגען — ס׳געלע נפש.

מ — ר.

■■■■■■

צום אנקומען פון דער א״י־דעלעגאַציע פונ׳ם קרן־קימת־לישראל.

די ציוניסטישע עפענטליכקייט אין פוילען האָט מיט גרויס צופרידענהייט אויפגענומען די ידיעה וועגן אנקומען פון דער קרן־קימת־דעלעגאציע פון ארץ־ישראל, וועלכע האָט זיך געשטעלט די אויפגאַבע ווידער אויפצווועקן ביי די ברייטע יודישע מאסען די בעגייסטערונג און אָפּפערוויליגקייט פאר ארץ־ישראל.

דער צוזאמענשטעל פון דער דעלעגאַציע גיט די בעסטע גאַראַנטיע, אַז זי וועט קאָנען גלענצענד ערפילען די גרויסע אויפגאַבע, וועלכע זי האָט זיך געשטעלט. די דעלעגאַציע איז א שטיק ארץ־ישראל, זי רעפרעזענטירט אַלע שיכטען פונ׳ם ארץ־ישראל׳דיגען ישוב און באַשטעהט פון מענשען וואָס זענען אמבעסטען צוגעפּאַסט צו דער גרויסער און פעראַנטוואָרטליכער ארבייט, וועלכע שטעהט זיי פאָר.

צווישען דער דעלעגאַציע וואָס קומט איצט קיין פוילען געפינען זיך עטליכע אַלגעמיין בעקאַנטע, וואָס האָבען שוין געווײלט אין פוילען און האָבען דאָ שוין בעוויזען צו געווינען פאר זיך די גרעסטע סימפּאַטיע אין די קרייזען, וואו זיי זענען געווען טעטיג.

נתן ביסטריצקי — דער טאַלאַנטפולער העברעאישער ראמאניסט, וועלכער האָט בעת זיין פריהערדיגען בעזוך אין פוילען איבערגעלאָזען אַן׳אונגעוועהנליך שטאַרקען רושם ספּעציעל צווישען דער יוגענד ביי וועלכער דער בעזוך פון ביסטריצקי איז פערבליבען א יום־טוב׳דיגע איבערלעבּניש. ה׳ מאיר האורחי, וועלכער האָט פאראיאָהרען מיט גרויס ערפאָלג געפיהרט זיין ארבייט צווישען די ברייטע מאַסען וועמענס צוטרוי ער האָט בעוויזען צו געווינען.

און אויך די איבריגע מיטגלידער פון דער דעלעגאַציע זענען זעהר בעקאַנט. הרב שאפּירא איז א פארשטעהער פון דעם אייביג זוכענדען חסידיזם וועלכער האָט זיך בעהעפט מיט ארץ־ישראל און דאָרט זיין תיקון געפונען. פון דער צווייטער זייט דער ארבייטער־פיהרער אברהם הארצפעלד, דער אייביג־האָפענונגספולער הארצפעלד תמיד אויף די פאָדערשטע פּאָזיציעס פון דער ארבייט, צבי בארנפעלר — א שטיק פערקערפּערונג פון דעם רוסישען יוגענדליכען ציוניזם.

צוזאמען שטעלט מיט זיך פאר די דעלעגאַציע איין גאנצעס ענטשלאָסען דורכצופיהרען דעם הייַנטיגען ווינטער די קאָלאָסאַלע ארבייט.

און דער קרן־קימת איז דוכט זיך דער פאַסענדסטער וועג צו דער דאָזיגער אַקציע, וועלכע עס וויל אונטערנעהמען די ארץ־ישראל־דעלעגאַציע. פון איהם דאַרף דאָס אינ׳ם איצטיגען מאָמענט ארויסגעהן דער נייער רוף און אויך דאָס נייע וואָרט. דער קרן־קימת איז אָהן ספק דער בעליעבטסטער יודישער פאָלקס־פאָנד.

ערשט אין דער לעצטער צייט, בשעת דער זיצונג פון אקציאָנס־קאָמיטעט אין בערלין, האָבען מיר געהאַט אַ נייעם בעווייז פון דער איינשטימיגער איבערגעגעבענהייט צום קרן־קימת. א ריהמפולע טעטיגקייט פון קרוב 30 יאָהר האָט איהם געשאַפען זיין גרויסע פּאָפולאַריטעט צווישען אַלע פאָלקס־שיכטען.

מ׳דערצעהלט, אַז די ערשטע נדבות פאַר׳ן קרן־קימת זענען געפאַלען אין דער באַזעלער שוהל בשעת דעם פינפטען ציוניסטישען קאָנגרעס, אויף וועלכען דער קרן־קימת איז ענדגילטיג געגרינדעט געוואָרען, ווען הערצל און די אנדערע ציוניסטישע מנהיגים זענען אין שוהל אויפגערופען געוואָרען צו דער תורה. הערצל האָט דאַן געזאָגט, אַז דער קק״ל, וועלכער האָט די ערשטע עפענטליכע זאמלונג דורכגעפיהרט אין הויז פון גאָט, וועט זיכער נישט אָנטרעפען אויף קיין שום געגנערשאַפט אינ׳ם אידישען פאָלק. און אזוי איז עס טאַקי, אויך געגנער פונ׳ם ציוניזם ווייַזען ארויס גרויס פערשטענדניש פאַר דער ארבייט פון קרן־קימת און צווישען דער גרויסער מחנה אונבעקאַנטע זעלנער, וואָס ארבייטען פאַר׳ן אידעאַל פון „גאולת־הארץ״ קען מען געפינען נישט ווייניג אפילו אַזעלכע, וואָס בעקעמפּפען דעם ציוניזם, ביי פערשידענע אַנדערע געלעגענהייטען.

די אויסגאַבען פון קרן־קימת וואַקסען פון טאָג צו טאָג און ווי שטאַרק מען זאָל נישט זיין אויף זיינע ביז־איצטיגע לייסטונגען, ווייסט מען דאָך, אַז דאָס איז נאָך אַלץ נישט מעהר ווי אַ טראָפּען אין ים אין פערגלייך דערמיט וואָס דאַרף געטוהן ווערען.

עס איז גענוג אָנצוווייזען אויף די פאָלגענדע ציפערן: די אידישע בעפעלקערונג אין ארץ־ישראל מאַכט אויס 17 פּראָצענט און די דאָזיגע 17 פּראָצענט האָבען אין זייער בעזיץ בלויז 2 פּראָצענט פונ׳ם באָדען, ווייניגסטענס דעם דאָזיגען מהלך פון 2 פּראָצענט ביז 17 פּראָצענט דאַרף דורכמאַכען די קאָלאָניזאַציע מיט א קפיצת הדרך און נאַטירליך דורך דער פערמיטלונג פון קרן־קימת־לישראל.

מ׳וועט געוויס איצט אויפנעהמען מיט דער גרעסטער הערציגקייט די שליחים פונ׳ם ארץ־ישראל׳דיגען ישוב. ווידער וועט מען אָבנעמען א לעבעדיגען גרוס פון אונזער היימלאַנד, פון די מענשען דאָרט, וועמענס איבערגעגעבענהייט עס איז צו בעווינדערען, וועמענס אָנשטרענגונגען אַלע ווייסען אָבצושאַצען. אין אונזער טאָג־טעגליכער וואָכעדיגקייט וועלען די חשוב׳ע געסט אריינברענגען דעם ארץ־ישראל׳דיגען קודש. אויפ׳ן שוועל פון נייעם יאָהר וועט מען דורך דער פערמיטלונג פון דער דעלעגאַציע צושיקען הארציגע וואונשען אונזערע ברידער, וואָס שטעהען אויף די פאָדערשטע פּאָזיציעס פון אונזער נאַציאָנאַלען פראָנט אין ארץ ישראל.

א. ל.

מיט דער סענסאַציע פונ׳ם ארעסט פון צוויי יודישע פרויען פון ראדאָם — אפילו ראַן. ווען יעדער האָט שוין געלייענט שוואַרץ אויף ווייס וועגן זיין אומגליק, האָט אויך יעדער פערביסען מיט די ליפּען און מיט אַלע כחות זיך אָנגעשטרענגט צו פערהאַלטען זיך רוהיג אַז דער שכן פון אקעגענאיבער זאָל זיך גארנישט אָנשטויסען און פון גאָרנישט בעמערקען.

יעדער האָט אראָבגעשלינגען זיינע ביטערע פּילען און געשוויגען. גאַליג געשוויגען אונטער די גרעסטע גייסטיגע און פיזישע יסורים. די בושה האָט זיי אויפגעגעסען און דאָס איז געווען דער איינציגער כח, וואָס האָט פערשטיפט און גענוצט זייער קאָכנדיג, אויסגעבּרויזט בלוט.

אַזוי פערהאַלטען זיך, אַזוי אויסהאַלטען זיך און פערבאָרגען דעם סוד האָבען זיי אָבער געקאָנט נאָר ביז ווין. דאָ אין ווין האָבען זיי זיך נעהנטער דערקענט און דאָ ערשט האָבען זיי זיך דערוויסט, אַז איין אומגליק האָט זיי קיין וויען אהערגעשלעפּט.

ווען זיי זענען אויסגעשטיגען פון צוג אויף דער וויענער סטאַציע האָט זיך יעדער איינער פון זיי געאיילט און געוואָלט וואָס גיכער פערשווינדען ווערען פון צווייטענס אויגען. אין דער גרויסער מענשען־כוואַליע, וואָס דער צוג האָט אויסגעשפּיגען, האָט יעדער, אַזוי ה׳ ר. און אַזוי ה׳ ב. מיט ראַכעלאַ, אויסגענוצט דעם גינסטיגען מאָמענט און יעדער האָט שנעל גענומען אַן׳אויטאָ און געהייסען זיך פיהרען אין דער פּאָליציי־פּרעזידענטור, לויט דעם אדרעס פון דער דערהאַלטענער טעלעגראַם.

כמעט אין איין אויגענבליק, אין איין סעקונדע האָבען צוויי אויטאָס שנעל זיך אָבגעשטעלט פאַר א הויכער ריזיגער געביידע און ס׳האָט געדויערט נישט קיין גאַנצע 5 מינוט און די זעלבע הערען, האָבען זיך ווידער בעגעגענט אין גרויסען וואַרטע־זאַהל פון וויענער פּאָליציי־פּרעזידיום. ווי צוטומעלט און אויסער זיך פאַר שרעק זענען זיי געבליבּען שטעהן איינער קעגען איבּער דעם צווייטען. יעדען האָט א זעץ געטוהן אין מוח א געדאַנק: — ווער ווייסט, אפשר היט מען מיר די טריט? אפשר איז עס עפּיס א אונטערגעשטעלט עסק? ווער איז דאָס דער צווייטער וואָס פערפאָלגט מיך און וואַכט מיר אויס פאַר די אויגען אומעטום?

ה׳ ב. האָט זיך אָנגענומען מיט מוטה, זיך דערנעהנטערט צום ה׳ ר. גוט זיך איינגעקוקט אין איהם און דערנאָך זיך געווענדעט צו איהם מיט א פערציטערט אויסגעקרימט מויל: — דאַכט זיך, אויב כ׳האָב קיין טעות, ה׳ ר׳ פון ראדאָם. ריכטיג? —

— יאָ, ס׳איז אַזוי — האָט יענער לייכט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ. און באַלד געשטעלט אַ געגען־פראַגע:

— דאַכט זיך ה׳ ב. פון ראדאָם איז אַזוי?

— יאָ, ריכטיג, האָט ה׳ ב. געצויגען לאַנג און דערביי שטאַרק אָבסערווירט דעם ה׳ ר.

— וואָס טהוט איהר, אייגענטליך אין ווין ה׳ ב.?

— מ׳האָט מיין קווינקע — ה׳ ב.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

וויכטיג פאר ראדאמער סוחרים.

דער היגער סוחרים-פעראיין האט דערהאלטען א מעלדונג פון דער ווארשאווער צענטראלע, אז די אלע הורט-סוחרים וועלכע פיהרען נישט קיין ביכער און האבען זיך אויסגעפועל'ט צו צאהלען 1 פראצענט אומזאץ שטייער — אז די זעלבע סוחרים זאלען זיך רעגיסטרירען אין היגען סוחרים-פעראיין. די דאזיגע רשימה איז נויטיג צו דער אינטערווענץ פון דעפוטאט חישליצקי ביים פינאנץ מיניסטער טשעכאוויטש, וועגען אנערקענען די זעלבע הנחה פון 1 פראצענט אויך פאר'ן לויפענדען יאהר.

ראדאמער יודישע גמינע ליציטירט ביי א יודישען האנדווערקער זיינע מכשירים פאר עטאט.

ביים פריזירער ה' לייביש פריידאס (סקארישעווסקא גאס) האט די היגע יודישע גמינע פאריגע וואך געלאזט מאכען א „וויספושעדאזש" פאר עטאט. די עקזעקוטארען האבען ארויסגעשטעלט אויף ליציטאציע אלע פריזיר-מכשירים און אפילו די שפיגלען, אזוי, אז ער איז געגצליך געבליבען אונבעהאלפען און האט נישט מיט וואס צו פערדיענען.

ווי מען אינפארמירט אונז, איז דער ה' פריידאס פאר'ן „וויספושעדאזש" ארויסגעגאנגען אין גמינע, וואו ער האט געבעטען דעם קהל-שרייבער פון לובלין, אז מ'זאל איהם דעם עטאט-שטייער צעלייגען אויף ראטעס, אבער ער האט זיך, ווי זיין טבע, אבגעזארפען און נישט געוואלט (ס'קאכט איהם אליין טייערער)

ווי מ'הערט איז דער ה' פריידאס דורך דער דאזיגער אונבע'רחמנות'דיגער ליציטאציע געשטעלט געווארען אין זעהר א קריטישע לאגע און עס קומט איהם פשוט אויס צו הונגערען מיט זיין פאמיליע צוליב דעם וואס ער האט נישט מיט וואס צו פערדיענען.

אינטערווענצען געגען דער גמינע ביים ה' סטאראסטא.

פיעל היגע אנגעזעהענע יודישע בירגער ווענדען זיך פערזענליך צום ה' סטאראסטא, פאר ווענען זיי דריקען אויס זייער פערביטערונג און פראטעסט געגען די אונערהערטע רעפרעסיעס, וואס די היינטיגע גמינע-לייט בעגעהען ביים אויפמאהנען דורך זיי פערשידענע שטייערען, וואס זענען נישט ריכטיג איז נישט בעגרינדעט אויסגעמאסטען.

זיי בעקלאגען זיך, אז די גמינע-לייט בענוצען בעוואוסטזיניג פערשידענע שיקאנעס און רעפרעסיעס ביים איינמאהנען דעם עטאט. און אז דאס אלעס מאכט דעם איינדרוק, ווי די גמינע האלטענריג עוואקואציע און אבטרעטען, וויל וואס שנעלער ארויספרעסען מיט א מאהל די אלע שטייערען וואס לאזען זיך נאר נעמען.

דער ה' סטאראסטא פעראינטערעסירט זיך מיט די אנקלאגעס און הערט יעדען אויס מיט אויפמערקזאמקייט.

תקנות וועגען לערן-יונגלעך לויט דעם נייעם אינדוסטריע-געזעץ.

דער האנדווערקער-קלוב האט אונז צוגעשיקט פאלגענדען קאמוניקאט:

1) לויט דעם ארטיקעל 111 פון נייעם אינדוסטריע-געזעץ, קאן די אינדוסטריע-מאכט (Władza przemysł.) פערביטען צו האלטען לערן-יונגלעך די יעניגע איינענטימער פון ווערקשטעלען, וועלכע זענען דורכ'ן געריכט בעשטראפט געווארען פאר ווענען זיי אויסניצען, (Z chęci zysku) אדער פאר בעגעהן אנ'אקט געגען די עפענטליכע מאראל, און אזעלכע אונטערנעמער, וואס האבען א מאהל עובר געווען אויף די פארשריפטען בנוגע די לערן-יונגלעך.

לויט'ן ארט. 112 קאן אין אויסנאהמס-פאלען די וואיעוואודסטווא נאכ'ן יאהר אומקעהרען דאס רעכט צו האלטען לערן-יונגלעך.

2) ארט. 113

די אונטערנעהמער, וואס זענען נישט גייסטיג נארמאל, אדער פיזיש קאן די מאכט זיי פערביטען צו האלטען לערן-יונגלעך.

ארט. 114.

די אינדוסטריע-מאכט בעקומט דאס רעכט אבצוהיטען דאס אויספירען די איבענדערמאנטע פינקטען און האט דאס רעכט צו קאנטראלירען די ווארשטאטען און פעסטצושטעלען, צי אין פאבריקען ווערען בעשעפטיגט לערן-יונגלעך יונגער פון 18 יאהר (געענדיגטע 18 יאהר).

ארט. 116.

די בעדינגונגען פון אננעמען לערן-יונגלען פאלט ארונטער די קאנטראל פון ארבייטס-אינספעקטאר. די מיניסטעריום פאר האנדל און מלאכה און ארבייטס מיניסטעריום קאנען רעגולירען די בעדינגונגען פון אננעמען אויף די לערן.

ארט. 117.

דער אינהאבער דארף זיך בעמיהען צו געבען די מעגליכקייט דעם לערן-

---

האט אנגעוויזען אויף ראכעלא — קאנפיסקירט סחורה. אין וויען, בין איך צופעליג אהער געקומען מיט איהר, אפשר וועט מען קאנען ביים פאליציי-פרעזידענט אבראטעווען. היינטיגע געשעפטען מישטיינסגלייכען, וואס זאל מען טוהן. אנו, און איהר ה' ר. וואס טהוט דאן מסתמא אויך אזא געשעפט, ווי שייך, וואס?

ה' ר. האט שוין נישט געברויכט ענטפערען ה' ב. האט איהם עס פערענטפערט און ער האט זיך בלויז בעגנוגענט מיט צושאקלען דעם קאפ, וואס ה' ב. האט שוין אליין פערשטאנען. און זיך בעת מעשה געטראכט, אפשר טאקע אזוי, גאנץ מעגליך, אז דער ה' ר. איז געקומען קיין וויען צוליב רעקווירדטע זאכען און ער שרעקט זיך גאנץ אומזיסט פאר איהם.

דעם זעלבען געדאנק האט אויך געהאט דער ה' ר. און אויך ער האט זיך בערוהיגט, גלויבענדיג, אז דער ה' ב. איז געקומען נישט מעהר ווי נאר צו ליב זיין קוזינקע, ס'איז גאנץ נאטירליך און ס'קאן גאנץ געמאלט זיין: היינט צו-טאג וואס זאל ער זיך שרעקען פאר איהם?

ביידע ראדאמער יורען האבען זיך אביסעלע מעהר צושמועסט, זיך אוועקגעזעצט און געווארען עטוואס רוהיגער, חאטש פאר דעם געדאנק, אז איינער פערפאלגט נישט דעם צווייטען. ווייטער בערוהיגונג איז אבער געווען געגליכען צו א שטילקייט פאר א געוויטער. באלד האט דער דיזשורני פון פאליציי-פרעזידיום צוגערופען יעדען בעזונדער און געפרעגט איהם, וואס ער וואונשט. יעדער האט איהם איינגערוימט אין דער שטיל זיין צוועק פון יעצטיגען קומען קיין וויען און געבעטען א אודיענץ ביים פאליציי-פרעזידענט. דער דיזשורני האט א קוועטש געטוהן מיט איין אויגעל ווי איינער זאגט: אט אזוי, גאנץ גוט, וואס ווי זענען געקומען, מ'ברויך זיי ווירקליך האבען צו דער אויספארשונג.—

ס'האט נישט לאנג געדויערט און ווי נאר דער דיזשורני האט געמאלדען דעם פאליציי-פרעזידענט. אז ס'זענען געקומען די מענער פון די צוויי ארעסטירטע פרויען, האט מען יעדען בעזונדער פון זיי אריינגערופען אין א צווייטען צימער. צום ערשט איז אנגערופען געווארען ה' ב. ער איז אריין צוזאמען מיט ראכעלא. דער פאליציי-פרעזידענט בעט זיי זעצען און פרעגט אין א מילדען טאן: זינד זי דער ה' ב. אויס ראדאם? און ווער איז דיזע פריילין, א טאכטער?

—יא, הער פרעזידענט, איך בין דער ה' ב. אין דאס איז מיין פרוי'ס א קוזינקע.

דער פרעזידענט נעמט ארויס פון שאנק א גרויסען אלבום בוך. בלעטערט איהם אויף און ווייזט דעם ה' ב. זיין פרוי'ס בילד, פרעגענדיג איהם: דער-קענען זי דיזעס בילד?

— יא.—

— ווער איז עס?

— דאס איז דאס בילד פון מיין פרוי.

דער פרעזידענט גיעט א מיש ווייטער און ווייזט אן אויף א צווייט בילד פון א פרוי: און דיזעס בילד קענט איהר ה' ב.?—

— ניין, איך ווייס ניט ווער דאס איז.

ראכעלא האט דאס בילד יא דערקענט און זי איז א ערשטויגטע אויפגעשפרינגען און מיט גרויסע געשראקענע אייגען אויסגערופען צום ה' ב.:— פעטער, דאס איז דאך די פרוי ר. פון ראדאם, טאקע די פרוי פון זעלבען ה' ר. וואס געפינט זיך דא אין ווארטעזאהל.

דער פאליציי-פרעזידענט האט פערשטאנען, וואס ראכעלא רעדט און ער האט שמייכלענדיג זיך אנגערופען:— יא, יא, גנעדיגעס פריילין, ס'איז ווירק-

יונגעל צום לערן. צו בעזוכען די אווענד-קורסען און איהם נישט צו געבען קיין שום זייטיגע ארבייט.

ארט. 125.

אויב דער אונטערנעמער נעמט צו מעהר לערן-יונגלעך יזיפיל דער לאקאל קאן פערנעמען קאן די אינדוסטריע-מאכט מיט די פערשטענדיגונג פון ארבייטס-אינספעקטאר — בעגרעניצען די צאהל לערן-יונגליך.

געקריגען אויפ'ן גאנצען עסק. אבער ווי מ'זאגט אין שטאדט זאל ער שוין האבען צוטיילט דעם „נדן" און ער דרעהט זיך נאך דא ארום, ווייל ס'איז איהם שווער אנצוקריגן ביי די „שדכנים" דעם „ח"ש".

„זאל זיין פון סטאצק. אבי צום לעבען".

זיי ווילען דוקא איבערלאזען א „ירושה".

שוין א לענגערע צייט ווי די גמינע „אבאנירט" נייע שוחטים. ס'געהט נישט אינעק א וואך, אז ס'זאל נישט קומען קיין ראדאם א נייער „גאכט".

די פאריגע וואך האט די גמינע אראבגעבראכט א נייעם שוחט אזש פון א דארף נעבען סטאצק, זעהענדיג אז אין שטאדט האט זי נישט קיין ערפאלג, ווייל יוען די מעהר אנשטענדיגערע שוחטים, וועלכע האבען פאסטענס אין די גרעסערע שטערט, ווי נאר זיי קומען קיין ראדאם און, אז זיי זעהען זיך ארום, אז אלץ איז געגען אנגאזשירען נייע שוחטים (די קצבים, שוחטים און דער גריסטער טייל ראבינאט זענען דורכאויס געגען צונעמען נייע שוחטים) מאכען זיי באלד פליטה — נישט האבענדיג צו די שטעדט קיין גדויס מזל. האט זיך די גמינע געווארפען אויפ'ן דארף און טאקי אויסגעשריבען א שוחט פון א דארף נעבען סטאצק.

ווי נאר דער דארפ'ס-שוחט איז אריינגעקומען אין היגען נייעם שחטהויז און דערזעהענדיג די גרויסע בהמות, די ריזיגע געביידע, און די הויכע פעסט-געבויטע קצבים, אין דער צייט וואס ער איז געוואהנט צו שחט'ען אנדערטהאלבען קעלבלעך א וואך אין א שטאל — האט ער זיך ביי דער „פרובע" שטארק דערשראקען אזוי, אז דער חלף איז איהם ארויס פון דער האנד.

דער נייער דארפ'ס-שוחט האט חרטה

א נייע יודישע באנק אין ראדאם.

אין לאקאל פון דער הינער ציוניסטישער ארגאניזאציע ווערט ריטעב געעפענט א באנק א. נ. „קאסא ספולדזשעלטשא-קרעדיטאווא".

אלס לייטער פון דער באנק איז בעשטימט געווארען דער ה' יהושע שטיינמז. אלס דירעקטארען די ה"ה: מאיר גראנעק און יוסף שטיינמאן.

וואהלען צו דער קראנקען-קאסע אין ראדאם.

אין דער נעכסטער צייט וועלען פארקומען וואהלען פון א ראט און א פערוואלטונג פון דער הינער קראנקען קאסע. אין צוזאמענהאנג דערמיט האט זיך שוין אנגעהויבען די פארבערייטונגס-ארבייטען ווי רעגיסטראציע, פארוואהל-צוגרייטונגען א. ד. ג.

א דאנק דער בעמיהונג פון די היגע יודישע ארבייטער-טהוער איז אויף 9 ניי-אנגאזשירטע וואהל-בעאמטע צוגענומען געווארען 6 יודען.

ס פ א ר ט.

מייסטערשאפטס-מעטשן קל. „א"

פלאגע-לאשקעווימש (לובלין) — בר־כ כבא 2:4 (1:3)

דער דאזיגער מעטש איז צוליב דעם שטארקען גאס רעגען געשפילט געווארען אין א שוואכען טעמפא. דער שפיעלפלאץ איז געוועזען בערעקס מיט פיל וואסער און האט אזוי ארום נישט צוגעצויגען אויף זיך די געהעריגע אויפמערקזאמקייט. דער מעטש איז דאדורך נישט געוועזען אינטערעסאנט און האט זיך פערענדיגט 4:2 פאר די לובלינער.

דער ראדאמער שיעדס-ריכטער ה' בוקאווסקי האט צוליב'ן שלעכטען וועטער אנערקענט דעם דאזיגען מעטש פאר א פריינדשאפטליכער מיט'ן הסכם פון ביידע קלובען.

טשארני — 22 פ. פ. (שעדליעץ) 2:0

די היגע טשארני האט שפילענדיג א מעטש אין שעדליעץ מיט'ן אויבענדערמאנטען מיליטערישען ספארט-קלוב געליטען א נישט-פערדינטע מפלה פון 2:0 פאר די דארטיגע.

ר.ק.ס. — אוניא (לובלין) 1:1 0:1

דער מעטש אין לובלין איז געווען זעהר אינטערעסאנט און ר. ק. ס. האט כמעט די גאנצע צייט געהאט די איבערמאכט, נאר צוליב דעם, וואס דער לובלינער שיעדס-ריכטער אנערקענט נישט 2 גאלען פאר ר. ק. ס. ענדיגט זיך דער מעטש 1:1 (רעמי).

מייסטערשאפטס-מעטשן קל. „ב"

פראך (זאגאזשרזשאן)—מכבי 0:4 (0:2)

באלד פון אנפאנג אן איז דער מעטש געשפילט געווארען ברוטאל פון ביידע צדדים. פראך האט א איבערמאכט און דערפאר איז דער נצחון פאר איהם א פאראויסגעזעהענער, עטליכע מינוט פאר'ן סוף נעמט דער מעטש אן א ערנסטען כאראקטער און עס ווערט א גרויס געשלעג. דער רעזולטאט איז געווען פאלגענדער: דער שיעדס-ריכטער ה' רובינשטיין איז פערווינדעט געווארען אין אן אויג מצד איינעם פון די מכבי-סימפאטיקער און א שפילער פון מכבי איז פערווינדעט געווארען אין קאפ פון איינעם פון די פראך-אנהענגער, וועלכען מ'האט גלייך געפיהרט צו א פעלדשער און באנדאזשירט דעם וואונד. עס איז געווינשען, אז מ'זאל אויף דעם ווי געהעריג רעאגירען און ס'זאל איינגעפיהרט ווערען א שטארקערע דיסציפלין.

טור (וויערזשבניק)—בר־כוכבא II 1:3 (0:1)

די צווייטע מאנשאפט פון ב"כ, וועלכע איז ארויסגעטרעטען אין א שוואכען צוזאמענשטעל איז בעזיגט געווארען פון „טור" מיט א רעזולטאט 3 געגען 1.

מייסטערשאפטס-מעטשן קל. „צ"

ד.ק.ס. III — ר.ק.ס. (פשיטיק) 1:18 (0:6)

פ. ק. ס. — יוטשניא 1:9

מכבי II — סטושעלעק 0:3

השחר—ראדאמיאנקא II 0:3 (האלקאוועו)

היינטיגען שבת קומט פאר א זעהר אינטערעסאנטער פריינדשאפטס-מעטש צווישען די היגע שטארקסטע ספארט-קלובען בר־כוכבא I — טשארני I. דער מעטש וואלט בעדארפט פארקומען זונטאג, נאר צוליב דעם, וואס ב"כ קומט אויס היינטיגען זונטאג צו שפילען א מייסטערשאפטס-מעטש וועגען קל. „א" מיט'ן שערליעצער 22 פ. פ. מוז דער מעטש צווישען ב"כ—טשארני פארקומען שבת. די גאנצע הכנסה איז בעשטימט פאר'ן ראדאמער פאנד-אקרענג.

ש — ם.

ליך די פרוי ר. אויס ראדאם. דיעזע ביידע פרויען זענען ארעסטירט און זיצען אין געפאנגען-הויז.

ה' ב. האט געוואלט עפיס רעדען, אבער דער פרעזידענט האט א קוועטש געטוהן ביים עלעקטרישען קנעפעל, וואס האט געגעבען א סימן, אז דער צווייטער הערר, דער ה' ר. זאל אריין.

ה' ר. איז אריין מיט אראבגעלאזטע אויגען. מ'האט איהם געבעטען זיצען. די זעלבע אויספארשונג. אויך איהם גיט א וויין דער פאליציי-פרעזידענט דעם אלבום און פרעגט: זאגען זיי גיטיג'ס, ה' ר. ווער איז דיזעס בילדז

— ה' ר. ווערט רויט און ווייס, דאס מויל ווערט איהם ווי פאראליזירט, ער שעמט זיך פאר'ן ה' ב. הויבט ער מיט די פלייצעס און קנייטשט מיט'ן שטערן גלייך ווי ער ווייסט נישט.

— אבער שעמען זי זיך נישט, ה' ר. —מוטיגט איהם דער פרעזידענט— דעם ה' ב.'ס פרוי געפינט זיך אויך אין זעלבען אלבום-בוך: אט זעהט.—

— אבער ווי קומט דא אהער אין דעם בוך מיין פרוי? פרעגט תמ'עתאטע דער חסידישער מאן ה ר.

— דאס איז שוין מיין זאך, איך ברויך נאר וויסען צי דאס איז ווירקליך אייער פרוי.

— יא, דאס איז מיין פרוי.

דער פרעזידענט טהוט א בלעטער ווייטער און ווענדעט זיך צום ה' ב.:— ווער איז דיעזער ה'?

— דאס איז א אויבער-לייטענאנט אין לובלין.

— וואס האט אייער פרוי פאר א בעציהונגען מיט'ן דאזיגען הערר—אין ר. געפאלען א בייסיגע פראגע.

— דער אבער-לייטענאנט פלעגט קאנטראלירען די לערער, וואס ווערט אויסגעארבייט אין מיין גארבעריי פאר דער קייזערליכע און קעניגליכע ארמעע. און דערפאר קאן זיך מיין פרוי מיט איהם—

— גוט, איך פערשטעה, אבער וואס טהוט דא אייער פרוי אין וויען מיט'ן אבער-לייטענאנט. פיהרט זי מיט איהם א ליבען

— אך, גאט בעהיט!—

— און וואס האט זי געטוהן מיט'ן אבער-לייטענאנט אין דער וויענער אפערע און אויף די נאכט-פערגניגונגען אין די וויענער קאבארעטען?

— איך ווייס נישט—

— דאס גלויב איך איהנען, ריכטיג, און דעם אונגארישען פיינריך בוקאטשא קאנט איהר?—

— ניין —

— ער בוקאטשא. האט דאך געשריבען א בריעף צו אייער פרוי, זי זאל קומען קיין וויען צו איהר אבער-לייטענאנט, קאנט איהר איהם גארנישט?

— ניין, ווי גאט איז הייליג.

— גאט איז הייליג און אייערע געשעפטען און די געשעפטען פון אייער פרוי זענען גאנץ נישט הייליג... האט זיך דער פאליציי-פרעזידענט גענומען א וויץ, און דער וויץ האט א טיפען שטאך געטוהן דעם ה' ב. אונטער'ן הארץ-גריבעל.

(פארזעצונג קומט).

פאר דער ביבליאטעק ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין ראדאם.

זונטאג דעם 9 ווזשעשיען ד. י. אום 8.30 אווענד וועט אין זאהל פון טעאטער „ראזמאיטאשצי"

פארקומען

א גרויסער וויאלין-קאנצערט

אויסגעפיהרט פון בעקאנטען וויאלין-ווירטואז, צוהערער פון דער מייסטער-קלאס ביי דער מלוכה'שע אקאדעמיע פאר מוזיק און פלאסטישער קונסט אין וויען.

סימעאן באקמאן

ביי דער מיטווירקונג פון בעקאנטען ווירטואז

מיכאל פערשקא

(ווארשא) — (ביים פארטעפיאן).

פראגראם:

I.

ויוואלדי — — — קאנצערט ג' מאלל
סאראסאטע — — שפאנישער טאנץ
בלאך — — — דער ודוי פון בעל-שם
סמעטאנא — — — אויס דער היימאט
רימסקי-קארסאקאוו — הינדוסען - ליעד
דוואשאק — קרייזלער — כלאוישער-טאנץ

II.

לאלא — שפאנישע סימפאניע (I. IV טייל)
טשייקאווסקי-קרייזלער — אנדאנטע-קאנטאבילע
סאראסאטע — — — ציגוינער-ווייזען
ברוך — — — — כל נדרי
אחרון — — — העבריאישע מעלאדיע
קרייזלער — — — — — ווינער קאפריז

שאפען — — (2 שאפינגען אויסגעפיהרט
גריעג — — (פון ה' מיכאל פערשקא

בילעטען צום פרייז פון 1.20 — 4.20 פריהער צו בעקומען אין אפטייק סקלאד פון ה' קוראווער (לובעלסקא 1) אין דער „קאאפעראטיווע קאסע" לובעלסקא 25 (אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע) און אין טאג פון קאנצערט ביי דער קאסע פון טעאטער פון 6 אז. אווענד.

היינטיגען שבת-צו-נאכט שיקט „עזרה" אוועק קראנקע קיין בוסק.

די קראנקע, וועלכע זענען געווארען קוואליפיצירט צו פאהרען אויף קוראציע קיין בוסק, ווערען אוועקגעשיקט היינטיגען שבת-צו-נאכט'ס דעם 1/9 דירעקט פון ראדאם ביז בוסק מיט אויטאס. וואוינונגען זענען שוין געווארען געדונגען אין איינע פון די בעסטע ווילעס. אויפ'ן ארט וועט זיין א אייגענע קוך.

די דירעקציע פון בוסקער אנשטאלט האט צוגעזאגט בעדייטענדע הנחות בכדי די דורכפיהרונג פון דער אונטערנעמונג זאל ערררייכען דעם געהעריגען ערפאלג.

די הויפט שטערונג איז נאך אלץ די געלד-פראגע, די געהעריגע געלד מיטלען זענען נישט דא, אבער גישט קוקענדיג דאריף מוז מען אלץ מיט'ן גלויבען, אז די היגע אידישע עפענטליכקייט וועט אויך איהר חוב ערפילען.

אויף דעם זעלבען ציועק וועט פארקומען א בלימעל-פערקויף דעם 10/9 ס'וואלט געווען זעהר וויכטיג, אז ס'זאלן זיך מעלדען פרייוויליג פריילינס, ווי אויך יונגעלייט צו נעמען אנטייל ביי דעם בלימעל-פערקויף.

ס'ווערט שוין אויך אונטערגענומען די אקציע צו פערטיילען שטיצע אין פראדוקט אויף ראש השנה. אויך דא דערפיהלט זיך דער געלד-מאנגעל, ס'איז נאך דא פערשידענע חיבות פון ענליכע אקציעס. אבער מ'טוט דאס אלץ מיט'ן פעסטען גלויבען, אז די היגע אידישע עפענטליכקייט וועט מנדב זיין די געהעריגע סומעס אויף דעם צוועק.

אינטערעסאנטער באקמאן-קאנצערט.

אין די נאהנטסטע טעג קומט פאר א קאנצערט, אויף וועלכען ס'וועט אויסטרעטען אונזער בן-עיר — דער בעוואוסטער וויאלין-קינסטלער ה' שמעון באקמאן.

ס'איז שוין געווארען א ליבליכע טראדיציע דאס יעדעס יאהר באלד נאך די פעריען פערשאפט אינז דער ה' באקמאן א גייסטיגען גענוס מיט זיינע קינסטלערישע פידעל-קאנצערטען. יעדעס יאהר אין דער צייט לאזט ה' באקמאן אונז הערען זיינע וואונדערבארע טענער, וועלכע זענען אנ'אויסדריק פון טיפע ליריק, פון פאעזיע און מתיקות.

ה' באקמאן האט לעצטענס אויסגעפיהרט עטליכע מייסטער-ווערק מיט א קווארטעט בעריהמטע פידלער וועגען וואס די קריטיק אין דער וויענער פרעסע האט זיך זעהר וואריס אבגערופען.

די ידיעה פון ה' באקמאנ'ס קאנצערט האט אין ראדאם ארויסגערופען גרויס אנזועהן און צופרידענהייט.

טעאטראלע אויפפיהרונג פון „הירש לעקערט" אין ראדאם.

היינט און מארגען שבת צונאכט ווערט אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" אויפגעפיהרט די בעריהמטע דראמאטישע פיעסע „הירש לעקערט".

דער מחבר פון דער דאזיגער פיעסע איז איינער פון די גרעסטע און שטארקסטע יודישע דיכטער. בלוין דער נאמען לייוויק וועקט דעם גרעסטען יראת הכבוד און איז בכח מיטצורייסען מיט זיך די ברייטסטע מאסען און די פיינפיהלענדסטע יחידי סגולה.

דער אינהאלט פון דער פיעסע שילדערט די בלוטיג-טרויריגע הערשאפטסצייט פונ'ם ווילנער צארישען גובערנאטאר פאן-וואל, איבער וועלכען דער ווילנער יודישער שוסטער הירש לעקערט האט אויסגעפיהרט אנ'אטענטאט.

די אויפפיהרונג פון הירש לעקערט האט געמאכט א שטארקען רושם און ווערט איבעראל געשפילט מיט'ן קאלאסאלסטען ערפאלג.

דער אויטאר לייוויק און דער רעזשיסער ליפמאן זענען די בעסטע ערבות פאר דער ליטערארישדיכטערישע און טעאטראל-קינסטלערישע פעראנטווארטליכקייט פון דער דראמאטישער פאעמע „הירש לעקערט".

דער היגער יודישער טעאטער-עולם דארף די צוויי גאסטשפילען בעטראכטען ווי א זעלטענער געלעגענהייט און צאהלרייך בעזוכען די צוויי אינטערעסאנטע און אינהאלטסרייכע פארשטעלונגען.

ערעפנונג פון קינא „נייער טעאטרי".

שוין איינינע וואכען ווי דער קינא „טעאטרי" ווערט גרינדליך רעמאנטירט דורך א ספעציעלען פראפעסאר פון קונסט-מאלעריי פון ווארשא. לויט די ארבייט און די פיל בעמיהונגען איז צו ערווארטען, אז דער קינא וועט עסטעטיש זיין איינגעארדענט אויף דער געהעריגער הייך.

ווי די דירעקציע פערזיכערט האט זי זיך בעזארגט מיט א גאנצע סעריע ערשטקלאסיגע בילדער, וואס וועלען ציהען די אויפמערקזאמקייט מיט זייער אקטועל-סענסאציאנעלען אינהאלט אלע קינא-בעזוכער.

נאך אנ'הפסקה פון א חודש-צייט קומט היינטיגען שבת פאר די פייערליכע ערעפנונג ביים דעמאנסטרירען איינעם פון די שענסטע שלאגער-בילדער.

ווי מ'הערט איז דער קינא איבערגעגאנגען אין די הענד פון יודישע אונטערנעמער.

Dr. Witold Pakowski
(choroby uszu, gardła, nosa)
POWRÓCIŁ
i przyjmuje jak dawniej
RADOM, ulica MARJACKA 12.

Zgubiono weksel z wystawą H. Dąbek Radom na 100 zł. z terminem płatności 10 października b. r. weksel niniejszy unieważnia się.
H. Dąbek
Radom Lubelska 25.

דער בעסטער
עלעגאנטסטער מענער היט
איז נור
SELECT
פאדערט איבעראל!

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חבר און פריינד **איזאק וויינטרויב** צוליב דעם טויט פון זיין ליבע מוטער

ת. נ. צ. ב. ה.

אברהם אייזענמאן און פרוי.

קעלצער אבטיילונג.

פאר וואס ווערט דער קהלה-ביודזשעט נישט בעשטעטיגט?

נאך מיט עטליכע חדשים צוריק איז די קהלה פערוואלטונג צוגעטרעטען צו בעטראכטען דעם בודזשעט פון יאהר 1928 און ביז'ן היינטיגען טאג האלט מען נאך אלץ ביים סאמע אנהויב.

אויף דער פראגע, פאר וואס דער בידזשעט ווערט נישט בעשטעטיגט, ענטפערען די דאזערעס, אז זיי זענען „פערהארעוועט" מיט פערשידענע קהלה'שע דין-תורה'ס און די ה"ה דאזארעס פערגעסען, אז די דין-תורה'ס וועלען דער קהלה זעהר מהייער קאסטען, ווייל וואס לענגער דער בודזשעט ווערט אויפגעהאלטען ווערען די חובות פערגרעסערט און עס טאמעוועט די גאנצע ווירטשאפטליכע לאגע, וועלכע האט א גרויסע ווירקונג אויף דער נעזעלשאפטליכער ארבייט.

אויב עס זענען פערהאן דין-תורה'ס צו בעטראכטען, זאלען זיי זאפארט אהן אויפהאלט ערלעדיגט ווערען און די פערוואלטונג זאל נאך פאר ראש-השנה פארשטעלען א בעשטעטיגטען בודזשעט פאר דעם ראט, ווייל אנדערש, צוליב די בעפארשטעהענדע ימים-טובים. וועט ערשט דער בודזשעט קענען בעטראכט ווערען נאך סוכות און דאס וואלט געהאט, ווי שוין געזאגט, א נישט גינסטיגען אויסגאנג.

ספארטסמענקע ראכעל ד'אראנזש בעזוכט קעלץ.

ד'אראנזש אנערקענט זיך נישט צום אידענטום.

פערגאנגענעם פרייטאג, דעם 24 ה. ח. 4 אויגער נ. מ. איז געקומען קיין קיעלץ די בעוואוסטע כפארכמענקע ראכעל ד'אראנזש, וועלכע מאכט אדורך א רונד-רייזע איבער אייראפע אויף א פערד.

די קיעלצער „אפיניא" שרייבט: „אז אויפ'ן סמך פון א נאטיץ וואס איז זיינער צייט געווען פערעפענטליכט אין דער יודישער פרעסע, אז ד'אראנזש שטאמט פון א יודישע פאמיליע פון טשערנאוויץ (רומעניע) און אז אזא דיכטיגער נאמען איז „פאמעראנץ" — זענען עטליכע קיעלצער יונגעלייט געקומען אין האטעל, וואו פאמעראנץ האט געוואוינט און האבען אנגעהויבען בעגריסען אויף יודיש זייער יודישער ספארטס-שוועסטער. זי — שרייבט ווייטער די „אפיניא" — האט די יונגע לייט געענטפערט, אז זי פערשטייט נישט קיין יודיש. אז זי איז א געבוירענע פראנצויזין און, אז זי האט מיט'ן אידענטום קיין שום שייכות נישט.

אינטערעסאנט איז צו וויסען פון וואן די יודישע פרעסע האט דאס גענומען די ידיעות, אז ד'אראנזש איז פון טשערנאוויץ און, אז זי שטאמט פון יודען.

קרבנות פון א צעווילדעוועטן פערד.

פערגאנגענע וואך, האט זיך אויף נייע ווארשעווער גאס, עק ארלא צעווילדעוועט א פערד און האט שרעקליך פערוויינדעט עטליכע פערזאהן, צווישען זיי א ארימע פרוי פייערשטיין, וועלכע האט בעקומען א מוח-ענטצינדונג און איז צומארגענס געשטארבען. עס האט צעבראכען א פיסעל ביים קינד פון ה' דיאמענט א. ד. ג.

עס איז זעהר געווינשען, אז די פאליציי זאל האבען א גרעסערע השגחה איבער די אין שטאדט אריינגעקומענע פיהרען, בכדי, אז אזעלכע טרויריגע פאלען זאל זיך נישט מעהר איבער-חזר'ען.

„פאליציי אין די שוהל".

עס ליגט פאר אונזערע אויגען דער קול-קורא, וואס איז ארויסגעגעבען געווארען דורכ'ן שוהל-קאמיטעט, (אגב אין א שלעכטען אידיש) אין וועלכען די שוהל-מתפללים, מענער און פרויען ווערען אויפגעפאדערט אויסצוקויפען „פלעצער" אויף די בעפארשטעהענדע ימים נוראים, ביים איינגאנג — שרייבט ווייטער דער קול-קורא — וועט זיין א „שטרענגע אויפזיכט דורך פאליציי".

ס'וועט אונז קיינער נישט חושד זיין, אז מיר זענען געגען דעם, או עס זאל הערשען א געהעריגער ארדנונג אין שוהל. פערקעהרט, מיר פון אונזער זייט זענען שטענדיג גרייט מיטצוהעלפען דעם קאמיטעט און די גבאים, אז אין דער שטאדטישער שוהל זאל הערשען א מוסטערהאפטע ארדנונג, או יעדער שוהל-מתפלל זאל זיך אונטערווארפען די פערארדנונגען פון שוהל-קאמיטעט און גבאים און, אז די אפטע אונגערהערטע סקאנדאלען און ארומרייסענישן אין שוהל זאלען ליקווידירט ווערען. צוגעהן אבער מטריח זיין ספעציעל פאליציי, דאס איז שוין אביסער צופיל איבערגעחאפט די מאס. אפילו דער געוועזענער פאליציי-סיסטעם פון דער כלאמאצקער סינאגאגע געהער אויך שוין צו דער פערגאנגענהייט און איז היינט שוין נישט סעהר אקטועל. אויב דער קאמיטעט מיינט פאקטיש איינצופיהרען א געהעריגען ארדנונג אין שוהל, קען עס געשאפען ווערען אהן דער פאליציי-אויפזיכט. זאל יעדער מתפלל דורך די גבאים ווי געהעריג בעהאנדעלט ווערען, זאלען אויפהערען די „טראדיציאנעלע" כבודים פאר די געוויסע פריווילעגירטע ימים נוראים'דיגע אידען, זאל קיין פראטעקציע-סיסטעם נישט הערשען, זאל מען מעהר ווי ביז איצט רעספעקטירען א אינטעליגענטען מענשען און מעהר יושר'דיג בעהאנדלען די געוועהנליכע מתפללים. דעמאלט וועט במילא הערשען א פריידליכע שטימונג און געהעריגע ארדנונג.

אנגעזעהענע שטאדט-בעלי-הבתים בעזוכען דעם ניי געקויפטען פלאץ פאר'ן יתומים-הויז און זאגען ארויס זייער צופרידענהייט.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם נאטיץ, וואס איז געווען פערעפענטליכט אין לעצטען נומער פון אונזער צייטונג, אז די פערוואלטונג פון „בית-יתומים" האט געקויפט א פלאץ אויף א יתומים הויז, האבען היינטיגע וואך עטליכע אנגעזעהענע שטאדט-בעלי הבתים די ה"ה: הערשל ראזענקראנץ. א. ב. איזענבערג ב. שטינקע און אנדערע בעזוכט דעם ניי-געקויפטען פלאץ אויף דער נייער-וועלט נומ. 40 און האבען, אלס פאכקענער, ארויסגעזאגט זייער צופרידענהייט, ד. ה. אז דער פלאץ איז אין אלע הינזיכטען זעהר צוגעפאסט אויף א „בית-יתומים".

ארעסטירט דעם ג. רעדאקטאר פון א. ב. צ.

פערגאנגענעם פרייטאג, האט די פאליציי ארעסטירט הינטער ראדאם דעם געוועזענעם רעדאקטאר פון די ענדעקישע צייטונג א. ב. צ. און קארעספאנדענט פון „אילוסטראוואני קוריער צאדזשענני" יאן שיקארסקי.

יאן שיקארסקי ווערט שוין א לענגערע צייט געזוכט דורך דער פאליציי פאר א רייהע „מעשים טובים" וואס זענען פערבונדען מיט'ן שטרצף-קאדעקס. די לעצטע טעג איז ה' שיקארסקי אויפגעפאלען פון ראדאם און ערשט פרייטאג איז ער ארעסטירט געווארען און איז איבערגעגעבען געווארען דעם האופטזעפער מיליטערישען געריכט.

אין צוזאמענהאנג דערמיט ווערט איצט צווישען די 2 צייטונגען „אפיניע" און „סלאוואא" געפיהרט א מחלוקת — „הפוסקים". די „אפיניע" שרייבט מיט גרויסע קידוש לבנה אותיות. אז יאן שיקארסקי איז א ענדעק און דער ענדעקישער „סלאוואא" שרייבט פערקערט, די דאזיגע געשיכטע איז זעהר ענהנליך צו דער פאלעמיק, וואס ווערט לעצטענס געפיהרט צווישען דעם „פלאמע-ראדאמסקיע" און „גאזעטא קעלעצקא" ווער פון זיי עס איז מעהר אנטיסעמיטיש געשטימט און וועלכע פון זייערע צייטונגען פערעפענטליכט מעהר יודען-העצערישע ארטיקלען און נאטיצען.

מילא, וואס שייך דער לעצטער מחלוקה, ווייכען מיר, אז ביידע צייטונגען, דער „סלאווא" ווי די „גאזעטא קעלעצקא", האבען זיך מיט זייער אנטיסעמיטיזם נישט צו שעמען און אז אלה ואלה, איז נישט קיין גרויסע מצוה, אז א יוד זאל זיי נעמען אין האנד אריין, נאר בנוגע דעם ערשטען וויכוח. צו וועלכער פארטיי עס געהער דער ארעסטירטער רעדאקטאר ה' יאן שיקארסקי אויף דעם קען מען, ליידער, קיין תשובה נישט געבען.

א טענטפער פון די ראדאמער פישער׳ס

פאר דער יודישער בעפעלקערונג.

אזוי ווי אין „ראדאמער לעבען״ נומער 33 (223) איז געווען פערעפענטליכט פון פישער יוסף פעלדוועבער א פאקט, וואו אונזער שותף ה׳ שלמה בעלזבערג ווערט בעשולדיגט, אז ער האט געוואלט זיין דער איניציאטאר פון דער כלומר׳שטער הריגה, ערקלערען מיר, אז רער ה׳ פעלדוועבער איז אליין געווען דער גורם פון דער זאך און בידים ארויס־ערופען דעם גאנצען סקאנדאל. דורך דער גאנצער צייט פון אינזער שותפות האט ער זך נישט עהרליך אויפגעפיהרט אזוי, אז מ׳האט איהם נישט געקאנט געטרויען קיין שום זאך. מיט׳ן זעלבען ה׳ פעלדוועבער האט פאסירט א פאל, וואס פאהרענדיג קיין לאדז מיט א שותף צו קויפען סחורה,. האט ער דעם שותף דורך פערשידענע קאמבינאציעס אוועקגענארט און אליין געמאכט פאר זיך דאס געשעפט וואס האט געשאדענט די איבריגע שותפים.

בכלל האט ער מיט זיין אויפפיהרונג ארויסגעטריבען די שותפים פון געדולד און שטענדיג זיי דענערווירט און אויפגערעגט מיט זיינע נישט גלייכע ווענען צו וועלכע מ׳האט זיך נישט געקענט גלייכגילטיג בעציהען און טאלערירען. צוליב זיין נישט רעיעלען האנדלען זענען אפט געווען דין תורות מיט סכסוכים. דער רב קעסטענבערג אויך ווען ה׳ פעלדוועבער פערזוכט זיך קאן טאקע אליין בעשטעטיגען, אז די סבה פון אלע קאנפליקטען און דין־תורות איז געווען נישט קיין אנדערע נאר זיין נישט סאלידע און נישט רעיעלע האנדלונג מיט די שותפים.

דאס בעשולדיגען זעם ה׳ שלמה בעלזבערג אין דעם געשלעג־סקאנדאל, וואס איז ארויסגערופען געווארען נאר דורך ה׳ פעלדוועבער האט קיין שום גרונד נישט. דער ה׳ שלמה בעלזבערג איז דער, אויף וועמען עס ליגט די גאנצע לאסט פון אונזער שותפות־געשעפט. הן מיט געלד, הן מיט אונטערשטיצונג פאר די אונבעמיטעלטע שותפים.

עס איז נישט ריכטיג. אז די סבה פון געשלעג איז געווען, וואס מיר האבען איהם נישט געוואלט ארויסלאזען פון שותפות, ריכטיג איז נאר, אז ער האט געוואלט און געשטרעבט צו צו ברעכען דאס שותפות.

אויף וויפיעל דער ה׳ פעלדוועבער איז גאט די נשמה שולדיג און איז א „רוהיגער״ מענש קאן בעווייזען דער פאקט, וואס ער האט זיך אויך איינגעריסען מיט די היגע קצבים און נאר א דאנק דעם ה׳ שלמה בעלזבערג, איז ער א גאנץ יאהר בעשיצט געווארען פון נישט אנגענעהמע קאנסעקווענצען און טאקע דער זעלבער ה׳ בעלזבערג האט נישט צוגעלאזט צו קיין סקאנדאלען און דער סכסוך איז איינגעשטילט געווארען.

דער ה׳ פעלדוועבער וועלכער מאכט זך נעביך אזוי פאר אזא „נרדף״ האט זיין אייגענעם הוין־ווירט דעם ה׳ לייבוש וויזענבערג דערלאנגט עטליכע פעטש אין מיטען גאס.

דאס אלץ בעווייזט קלאר, אז דער ה׳ פעלדוועבער איז פעהיג מיט זיינע קרומע דרכים ארויסצוברענגען די בעסטע און אנשטענדיגסטע מענשען פון גלייכגעוויכט. נישט קיין אנדערער, נאר ער אליין האט בעוואוסטזיניג ארויסגערופען דעם טרויעריגען סקאנדאל פון געשלעג און קיינער איז נישט פעראנטווארטליך דערפאר נאר ער אליין.

די ראדאמער יודישע פישערס.

נייעס! נייעס!

ווילט איהר, אז אייערע טעכטער זאלען, אויסער די וועלטליכע למודים אויך קאנען **גרונדליך יודישע למודים** ווי צ. ב. תנ״ך, העבראיש, יודישע היסטאריע, דאווענען פערטייטשען, ווי אויך יודיש שרייבען און יודיש לעזען מא נוצט אויס די גינסטיגע געלעגענהייט און שיקט אייך די **קורסען** וועלכע ווערען געעפענט דעם **2טען ווערזשעשען**

די פרייזען זענען זעהר צוגענגליכע 2 זלאטעס א וואך און פאר נישט־פערמעגליכע נידריגערע פרייזען.

אויף די קורסען ווערען צוגענומען שילערינס פון 7 יאהר אן. פאר די שילערינס, וועלכע געהען אין די שולען נאך מיטאג וועלען זיין די קורסען טעטיג אין דער פריה און פאר די שילערינס, וועלכע געהען אין די שולען אין דער פריה, וועלען זיין די קורסען טעטיג נאך מיטאג.

אויך וועט געעפענט א קורס פאר דערוואקסענע.

איינשרייבונגען נעמט אן די קאנצעלאריע פון די קורסען וויטאלדא 11 פון 12 — 9 פארמיטאג און פון 5 — 3 אוונד.

ל. מילמאן.

Kasa Spółdzielczo-Kredytowa

w RADOMIU, Lubelska 25.

קאסע ספולדזיעלטשא־קרעדיטאווע

קאאפעראטיוו מיט בעגר. פעראנטווארטונג

איז שוין טעטיג

און ערלעדיגט אלע ארט באנק אפעראציעס, פינקטליך און רעיעל, ביי מינימאלע פראוויזיעס,

איינקאסעס

ווערען אויסגעצאהלט אין טאג פון איינגאנג.

פערלייכטערונג פאר בעל־הבית׳טעס

וואס איז נאך קיינמאהל נישט געוועזען אין ראדאם.

דערמיט מאך איך בעקאנט, דאס איך האב געעפענט אויף רוויינסקא 7

א געוועלב פון פיש אויף ווארשאווער סיסטעם,

איינגעריכטעט וואסער־לייטונג, אלע מינים סארטען פיש, לעבעדיגע און טויטע.

מיט אכטונג **בארענשטיין**

ראדאם, רוויינסקא 7 №.

טאפעציר־אנשטאלט

דערמיט מאך איך בעקאנט די יודישע בעפעלקערונג פון ראדאם און פון אומגעגענד, אז איך האב געעפענט **א טאפעציר־אנשטאלט** אויף לובלינער 50. איך נעם אן אלערליי **טאפעציר־ארבייט** ווי: קאנאפעס, שטולען, מאטראצען א. ד. ג. איך פערלעג אויך גארדינען פערשידענע דעקאראציעס. אלעס צו צוגענגליכע פרייזען און רעיעלע בעהאנדלונג. קומט און איבערצייגט אייך. איך האב אויך א גרויסען אויסוואהל פון קאסעטקעס.

מיט אכטונג **טייכמאן** לובלינער 50

טאפעציר־אנשטאלט.

קומט און בעווינדערט

די הערליכסטע

טאפעטען

די נייעסטע פאסענער

ביי די בעסטע בעדינגונגען

ש. שטיינמאן

לובלינער 21.

דאס לאנג־עגזיסטירענדע טוך־געשעפט

„אסתר גוטשטאדט״

ראדאם, לובלינער 2 פראנט 1־טער שטאק

מאכט בעקאנט דאס זי בעזיצט צום ווינטער־סעזאן א שענעם אויסוואהל פון פערשידענע **אנצעגער** און **פאלטענס**

פון בילליגער, טאמאשאווער און לאדזער שטאפען.

BANK LUDOWY w RADOMIU, LUB. 7.

די יודישע פאלקס־באנק אין ראדאם, לובל. 7.

וועלכע צייכענט זיך אויס מיט איהר פינקטליכקייט, און רעיעלע בעהאנדלונג, ערלעדיגט אלעראדט באנק אפעראציע, נעמט אן איינקאסעס, וואקלאדען, פאיען, ערטיילט קרעדיטען א.ז.וו. מיט גוטע בעדינגונגען. די איינגעפלאסענע געלדער, ווערען אויסגעצאלט מאמענטאל, איינקאסעס אויף דער פרעמדער פון 1 זל. אן.

די פערוואלטונג.

די יונגע ווירטין פון לובלינער געגענד זאגט:

מיין וועש איז שטענדיג בלענדענד ווייס ווייל
זייף קלויב איך אוים זעהר פארזיכטיג און
שטענדיג אליין.
דער זייף מוז מיין וועש שוינען, זיין
שפארעוודיג און ביליג
איך קלויב אוים שטענדיג נאר

MYDŁO JELEŃ SCHICHT

כשר
צערעס

שפייזע-פעטס איז פריש אנגעקאמען
אונד אין אללע שפייזע-געשעפטין צו
בעקאמען.

די אויסארבייטונג פון „צערעס"ווערט
אין אונזערע פאבריקען אויסגעפיהרט אונ-
טער דער השגחה פון הרב ר' שמחה
פרענקל (סקאווינא)

דורךדעם ווערט „צערעס" עמפפוילין
אפילו למהדרין מן המהדרין.

Schicht S.A. WARSZAWA

Kino *Odeon* w Radomiu.

Od 27 sierpnia 1928 r.

Arcyszlagier sezonu na którym publiczność wyrywała sobie biletów przy kasie p. t.

Gehenna Jeńców

(DRUT KOLCZASTY)

W roli gł. sława ekranu ulubienica **POLA NEGRI.**

OD PONIEDZIAŁKU

KRÓL DŻUNGLI.

KINO *CORSO* TEATR

Od 30 sierpnia 1928 r.

WIELKA PREMIERA!

PIERWSZY RAZ W RADOMIU!

PANCERNIK ATLANTIC

w roli tytułowej:

Henri EDWARDS i Lillja NOLLHAND

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

די פערוואלטונג פון יידישען האנדווערקער-קלוב אין ראדאם
האט די עהרע בעקאנט צו מאכען, אזוי אלע יאהר ווערט איינגעארדענט
דאס יאהר אין איינענעם לאקאל וואָל 59 דאס דאווענען אין די ימים-נוראים.
דער לאקאל בעשטעהט פון גרויסע צימערן, וועלכע ענטשפרעכן די היגיעניע.
בעמערקונג: 2 בעל תפלות ה"ה יעקב העכטמאן און איסר ליפשיץ

איינשרייבונגען [illegible] ; [illegible] מען יעדען טאג אין סעקרעטאריאט
פון קלוב [illegible] אין די שעה'ען פון 7—9 אוונט.

די פערוואלטונג.

די קאָעדוקאציע גימנאזיום געז.

„פשיאטשול-וויעדזי"

אין ראדאם (מיט רעגירונג'ס - רעכט)

מאכט בעקאנט די עפנטליכקייט, אז די עקזאמינעס פאר די נייע
אריינטרעטענדע שילער וועלען זיך אנהויבען דעם 3-טען וורעשניען ה. י.
די קאנצעלאריע פון די גימנאזיום נעמט אן איינשרייבונגען טעגליך
ביז דעם 2-טען וורעשען איינשליסליך.
ביי די ביטעס בודארף מען בייליגען א געבורטס-מעטריקע, א אומפונגס
שיין, עדוקאציע — א שול-צייגניש.
די קאנצעלאריע נעמט אויך אן איינשרייבונגען פון קינדער אין די
פאַרשול אין עלטער פון 5½ ביז 7 יאהר.

די דירעקציע.

דאס בעסטע שפייזע-פעטס
צום
בראטען, פרעגלען און באקען
„[illegible]"

די בעסטע
[illegible] פוטער

„פאטאקאנא"

דאס בעסטע
שפייזן-אייל
„פאטאק"

אלץ אונטער דער שטרענגער השגחה
פון דעם בענדינער ראבינאט

PROFESORKA DYPLOMOWANA
JĘZYKA FRANCUSKIEGO

ukończywszy Uniwersytet Francuski z odznaczeniem udziela lekcji francuskiego i szybkiego władania językiem metodami najnowszemi u siebie lub za domem.

Fela Rozenberg

RADOM, RWAŃSKA 21.

Felczer H. GRINSZTAJN Radom, Zgodna 1, tel. 305.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni. Radom, Szwarlikowska 29